

טורי מרכוזה ישראל
172915

בן צפורה ושמואל
נולד ב- 6.2.1913

התגייס לצה"ל ב- 1948
שרת בגדוד "ברק" (12)

נפל ב- ט' אייר תש"ח 18.5.1948
בקרוב בצמח.

מרכזה ישראל,

בן צפורה ושמואל, נולד ביום כ"ט בשבט תרע"ג (6.2.1913) בעיר אייזפוטסה, לטביה. הוא הצטיין בלימודיו והירבה לקרוא וללמוד והיה בן-תורה ובר-דעת. ישראל היה חבר פעיל בתנועת "השומר הצעיר-נצ"ח". עוד בחוץ-לארץ רכש לעצמו את ידיעת השפה העברית והשתמש בה בדיבורו יום-יום עוד לפני עלותו לארץ. ישראל עלה ארצה בשנת 1932 ובשנת 1934 הצטרף עם קיבוצו מרמת גן לקבוצת כנרת. בקבוצה עבד בבניין וגם שירת שנים מספר כנוטר. היה חבר ועדת-התרבות של הקבוצה ופעיל ומדריך ב"הגנה".

בפרוץ מלחמת-העצמאות, השתתף כמפקד-כיתה בחטיבת "גולני" בקרבות על צמח. הסורים פלשו לעמק-הירדן ביום 16.5.1948, השתלטו על כמה משלטים באזור, אך נבלמו על-ידי מערך כוחותינו בצמח. ב-18 במאי פתחו הסורים בהתקפה על צמח בסיוע ארטילריה וטנקים. כוחותינו לא עמדו בפני עוצמת ההתקפה הסורית, תחילה נפלה העיירה צמח ולבסוף גם תחנת המשטרה והמגינים נסוגו תחת אש הסורים לעבר דגניה. בקרב זה נפל, ביום ט' באייר תש"ח (18.5.1948). הניח אישה, שרה. גופתו נמצאה רק כעבור חודש והובאה למנוחת-עולמים בבית-הקברות בכנרת.

מקום הולדתו לטביה 6.2.1913

מגוריו רמת גן ב-1934

שטח השיפוט של רמת גן הוא 13,229 דונם. היא הוקמה ב-1921 כמושבה חקלאית, הוכרה כמועצה מקומית ב-1926 והוכרזה כעיר בשנת 1950. העיר חברה בארגון פורום ה-15.

הגיעו לקבוצת כנרת בשנות 1934

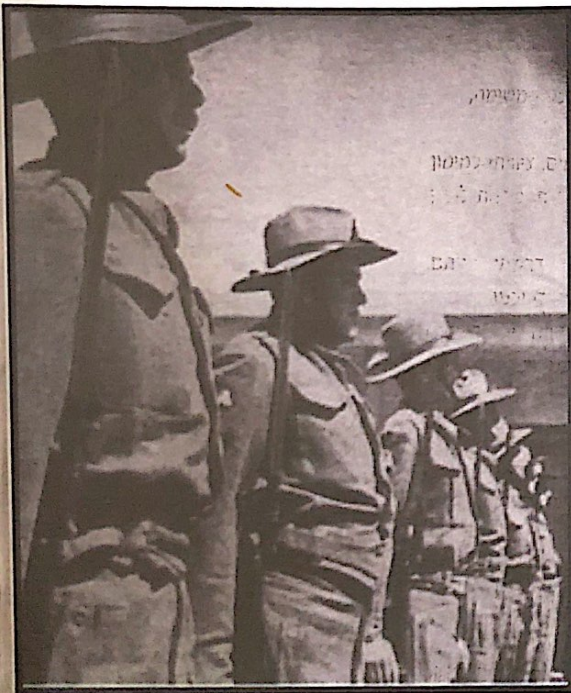

עיסוקו בתור פועל בניין
לבניית הארץ

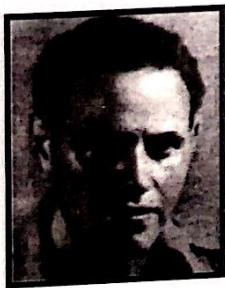
שירת מספר שנים בנוטרות

נוטרות - כוחות של שוטרים יהודים בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי שכונו בשם "נוטרים". הם פעלו במסגרת המשטרה הבריטית וביוזמת הסוכנות היהודית החל ממאורעות 1936-1939 ועד להקמת המדינה בהגנה על היישובים היהודיים, על מפעלים שונים ועל דרכי התחבורה מפני התנכלויות של כנופיות הערבים. אנשי הכוחות נחשבו כ"שוטרים מוספים", דהיינו, אנשי כוח עזר למשטרה הבריטית, ששיתפה אותם עקב מחסור בכוח אדם וחשיבה שדבר יביא ליותר שקט בארץ. למעשה, פיקד עליהם ארגון ההגנה, שניצל את הכוחות ואת נשקם לפעילויותיו השונות בהגנה ובהתיישבות.

שירת בהגנה על בקרבות עמק הירדן על צמח

ארגון ההגנה היה הארגון הצבאי הגדול והמרכזי של היישוב היהודי בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי, בין 1920 ל-1948, והיווה למעשה את התשתית להקמת צה"ל עם הקמת המדינה.

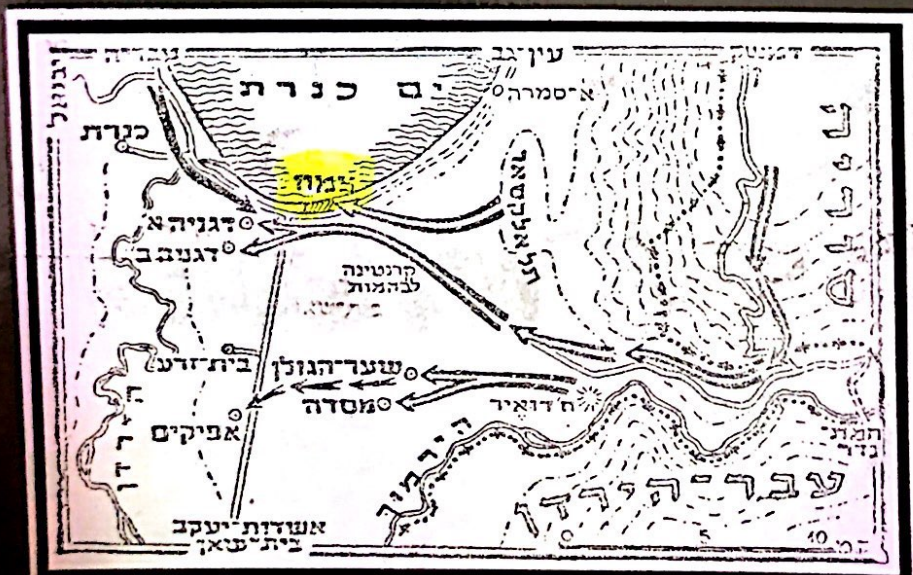

צמח-

הקרב בו השתתף ונפל ישראל ז"ל

פריצת קו ההגנה בצמח

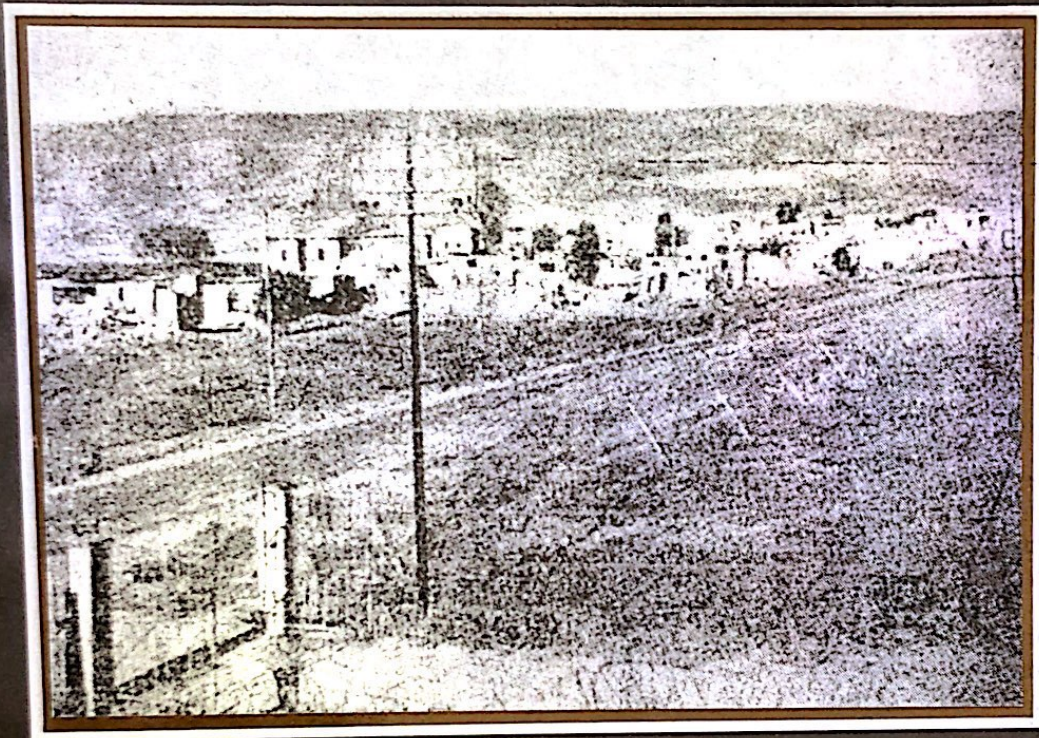
ב־0430 החלה הרעשת צמח, שער-הגולן ומסדה, שגברה והלכה מרגע לרגע. בעת
ההיא נפרסו כ־30 שריונים מסוגים שונים (ביניהם טנקים) בקשת רחבה מסביבות המחנה
עד לבסטיין, והחלו להתקדם בפזורה לעבר צמח. חיל-הרגלים הסורי לא השתתף הפעם
בהתקפה, אלא חנה ממרחק. ההרעשה ערערה את בתי החמר, ששימשו מסתור למגינים.
החפירות לא היו עמוקות במידה מספקת, שוחות רובאים בלבד, שחסרו כל כיסוי-ראש.
אנשים רבים נפגעו, ביניהם מפקדים. השריונים התקדמו תוך כדי הצלפת פגזים לעבר
העמדות. אחד התותחים הא.מ., שהוצב כנגד כלי הרכב, נפגע והוצא מן השימוש. הטנקים
המתקרבים מדרום איגפו את השכונה שמעבר לתחנת הרכבת. באזה שלנו, שהטיחה אש
מאחד הבתים, נטתה את חשקו של חיל-הרגלים הסורי לנוע, כן האיטה מעט את קצב
התקדמותו של השריון. אבל, לא לזמן רב. ההרעשות שבאו בכיוון ישיר והאיגוף שמדרום
אילצו את המגינים לנטוש את עמדותיהם ולהתחיל לצאת מתוך צמח. כשלא ניתן להוציא
מתוכה את כל הפצועים. השריונים כיסו באשם את הרחובות והמפלשים שבין הבתים.
בתופת אש זו קשתה הנסיגה. האנשים זחלו בין הבתים ובקוצים ומספר הנפגעים נתרבה
והלך.

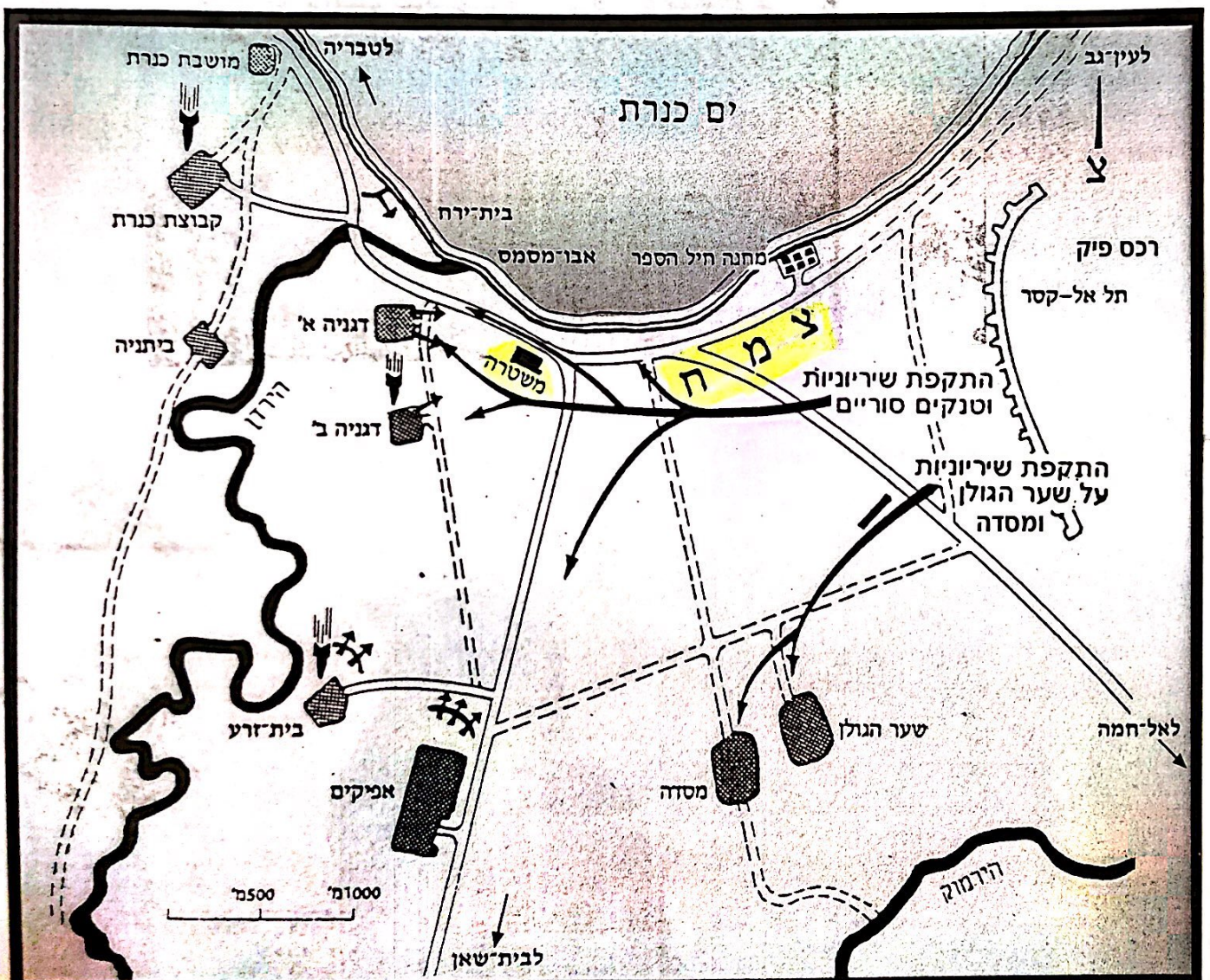

צמח-

מקום נפילתו של ישראל ז"ל

מפת הקרב

אמא האלוקים

- 10.5. — יחידות גדוד "גדעון", שפעלו בעמק בית-שאן, תקפו בלילה וכבשו את אשרפיה ופרואנה שמדרום לעיר בית-שאן.
- 11.5. — עם ערב נכבשה צפת כולה בידו יחידות "יפתח".
- 12.5. — העיר בית-שאן נכנעה בפני כוחות "גדעון", לאחר שיחידותיו כבשו את תל-אל-חוסון, החולש על העיר מצפון.
- יחידה מ"ברק" שסיירה את פתח ואדי אל-חמה נתקלה במחלקה ערבית, גרמה לה כמה אבידות ונסוגה לבסיסה.
- סיריג, עולם, חדתא ומעדר נתפסו ע"י יחידות של "ברק"; הכפרים היו נטושים מיושביהם.
- 13.5. — בוטימאת שבהרי אפרים נכבשה ע"י יחידה מ"דרור".
- 14.5. — חבלני גדוד "גדעון" פוצצו את גשרי ואדי בלעה וסקעה.
- כוחות-החטיבה ערוכים בעמדותיהם לקבל את פני הפלישה המתקרבת.

תאריך נפילתו של ישראל ז"ל

ביום שלישי בבוקר, ה'18 במאי, נפתחה עלינו ההתקפה הגדולה. זמרימה עמדנו בפני האש הקטלנית של האויב ולחץ הטנקים שלו, אך נשברנו! הצלחנו להחליץ מן הקו דרך סימטאותיה העקלקלות של צמח ולהגיע בנשק ביד, עם הפצועים, אל תחנת-המשטרה. ידעתי: צמח אבודה. האויב עולה על דגניה!

ניסינו להתבצר בבית-המשטרה. מרגע לרגע רבו הפצועים וההרוגים. כבר נשארנו רק כ־20 איש שלמים במשטרה. לא הבנתי, לשם מה אנו שרויים עדין כאן. האויב חוסם בטנקים שלו את דרך נסיגתנו לדגניה. — האם בגופנו נעצרים? הד מכוונת-היריה שלנו נשמע מעל הגג, — „המוהיקני-האחרון!“ — אמרתי בלבי — והנה מכיין גם הוא ירד אלינו והודיע: יריותינו אינן משפיעות על רכבי-האויב. ניתנה פקודת-נסיגה: „לעזוב את הפצועים ולצאת!“...

דרך הפירצה, שבה נכנסנו כמנצחים לפני שלשה שבועות, יצאנו עכשיו בנסיגתנו, ופנינו לדגניה...

עד היום איני יודע, כיצד עברתי את „דרך-המות“ הזאת והגעתי שלם בגופי. האויר היה דחוס משריקות כדורים ופגזים. ידעתי: הנופל לא יקום עוד... חברים, שיחדיו גדלנו ולמדנו, נפלו לעיני, וידי קצרה מהושיע. המות פשט אחרינו את ידיו הארוכות וקצר את קצירו בלירחם...

מוזעזעים הגענו לדגניה. הדעמום נשמע מצמח... עם ערב נשתרר שקט. דממה מבשרת רעות ירדה על הכל. — דרוכים ישבנו, והכינו ליום המחרת.

אמרי

יום שלישי, 18 במאי

חילי-השריון שנסוג אמש טורח להוציא את המכוניות הפגועות. אנו מטרידים אותם, והם משיבים לנו בפגזים.

הפלוגה במחצבה פותחת בקרב על „הגמל“, חילופי יריות. מטוסי האויב מנסים להפציצנו, אבל לחצר לא נפלה אפילו פצצה אחת.

הציוד, התחמושת והמוזון מובאים בלילה. האוטו שלנו מגיע עד ה„עזאזל“, וכיתת ה„פל"ם" הופכת לכיתת „סבלים“, הם מכתפים עליהם את הציוד ממקום האוטו למחנה — דרך לא קצרה. תחת חטמם של משלטי האויב, אך הלילה מסתיר את הכל. כנראה שרעש גלי הירדן וחוסר פעילותם של הערבים בשעות הלילה מסייעים לשירה להמשיך בפעולתה ללא הפרעה. שקט יחסי. תותחים כבדים פועלים בכאֹכב־אל־האֹוה, היא רמת־כוכבא. מתברר שפועל שם כוח גדול משלנו. תותחי הערבים ממטירים פגזים גם על המחצבה. משלט שלנו, אבל כנראה שלא פגעו אלא בסלעים. ה„נוקטה“, הגבעה החולשת ממזרח, בעבר־הירדן, אינה נותנת מנוח. על כל זקיפת־ראש מעל לתעלה — צרור מברן. אין, איפוא, כל אפשרות של תנועה חפשית במשך היום, אלא בתעלות בלבד.

מצב זה של מצור משלושה צדדים נמשך עד שבת, 22.5.1948. מאותו יום הל מפנה לטובה, לאחר שיחידותינו ברמת־כוכבא התקיפו באש־תותחים את ריכוזי הערבים ומשלטיהם דרומית לגשר. הריכוזים נפגעו פגיעות ישירות. הערבים התחילו לברוח. השדות בערו, ומכונית המשא של העיראקים עלתה באש. כתוצאה מפעולה מזהירה זו פונו כל משלטי הערבים בסביבה.

גשר נשמה לרוחה.

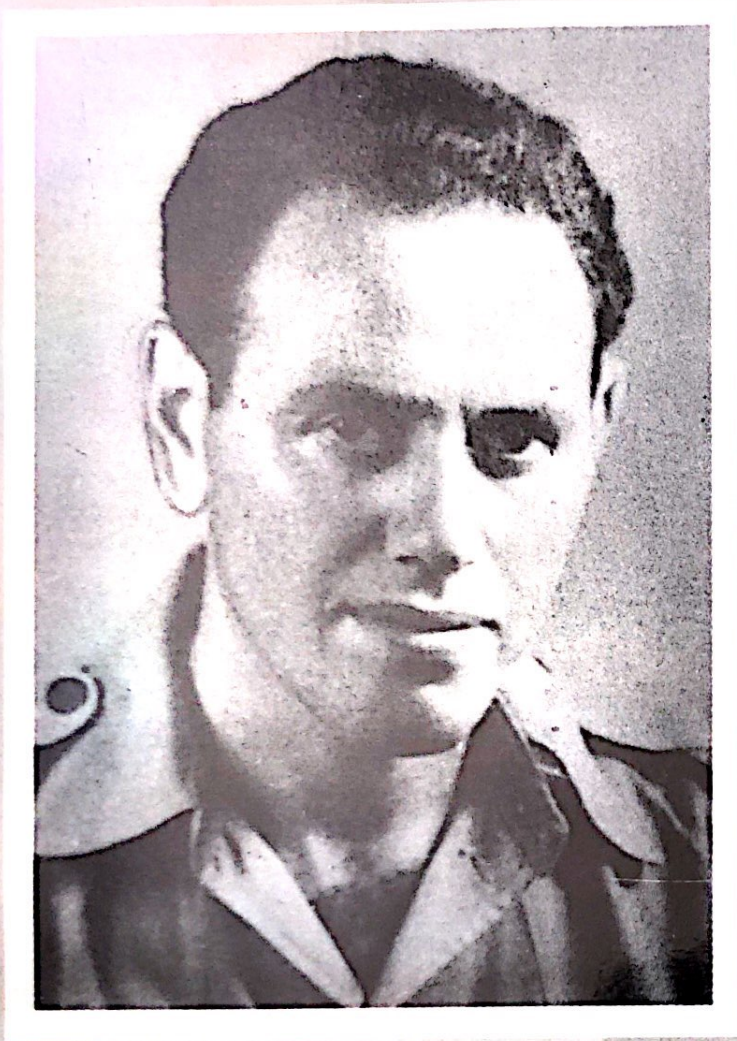
...והתגובה שכאה בעקבותיה

ב־30 באוקטובר 1960 הגיע מכתב אל מזכיר דגניה א':
רצוף בזה מועבר אליכם העתק מכתבו של ק/ 36231 רס"ן דוד זרחיה בקשר למאמר
שהופיע בעיתון "במחנה" (6525) מ־18 אוקט' 60 על ההתקפה על הדגניות במאי
1948.

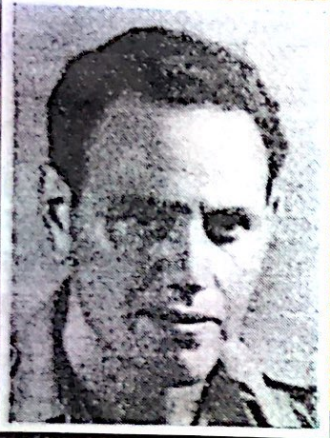
עורך נכבד,

1. קראתי בעיון רב את מאמרכם על ההתקפה על הדגניות במאי 1948, שהופיע בעיתונך מס' 5 (6525) 18 אוק' 1960.
2. הרשני להעיר מספר דברים לכתבה זו ולהצביע על כמה יופים גסים.
3. מסופר שחבר משק, שלום הוכבאום, חיסל את הטנק הסורי שפרץ לעבר המשק ועודנו עומד שם עד היום.
4. להלן הפרטים המדויקים שהתרחשו באותו יום גורלי בדגניות.
  - א. הייתי סגן מפקד מחלקה בגדוד 23 פלוגה ד' מחלקה 15, שהגיע למשק יום לפני ההתקפה הנזכרת.
  - ב. מפקד המחלקה שלי ראובן פקר (כיום מהנדס וגר באפקה ליד תל־כרד), שראה התקרבות טנקים למשק, שלח אותי לבדוק את הנעשה.
  - ג. יצאתי לסויר לחלק המזרחי של המשק, והבחנתי בטנק בודד ליד חפירת המגן יורה לכיוון המשק במקלעו כשהוא לא בתנועה. חזרתי ודיווחתי על כך למפקד המחלקה.

- ד. ממנו קיבלתי פקודה מפורשת להשמיד את הטנק.
- ה. צירפתי אלי את טורי מימון רחמים עם מקלע כרן ויצאתי לכצע המשימה, כשברשותי שני רימוני מילס ורובה.
- ו. הגעתי לטנק כשאני התקדמתי בתעלת הקשר עם מימון רחמים. ציוויתי למימון לתפוס עמדה עם המקלע שיוכל לחפות עלי, ואני התקדמתי וחלתי מתחת לגחון הטנק בחלקו הקדמי.
- ז. דפקתי באבן על גחון הטנק ונכנסתי בשיחה (לערכית) עם הצוות. דרשתי כניעתם. אחרי הבטחה שלא יאונה להם כל רע הסכימו לנטוש את הטנק ולהיכנע.
- ח. מפקד הטנק פתח מדף העריח ורצה לצאת ממנו. באותו זמן פתחה כיתה בפיקודו של מ"כ יאיר ליפשיץ (וליף) - כיום נמצא בבורמה - שהיתה בעמדות כ־200 מטר ממקום הימצאו של הטנק, באש רובים ומקלעים כי לא היתה מוכנת להם כוונתו של צוות טנק האויב להיכנע.
- ט. מפקד הטנק שלף אקדחו, ירה ברחמים מימון ופצע אותו ברגלו, ואז על סיפון הטנק טיפסתי, וורקתי רימון כתוכו. קפצתי אחרי מחסה, והטנק התפוצץ והמשיך לבעור.
- י. לקחתי אחרי זה מיד את רחמים מימון הפצוע למרפאת המשק, ומסרתי אותו לטיפולם. חזרתי מיד לטנק הבעור על מנת לעמוד על המתרחש.
- יא. מפקד הטנק היה ללא רוח חיים, כולו שרוף בחצי גוף התחתון, לקחתי את אקדחו (נמצא עכשיו בידי ראובן פקר כמתנה ממני), והורדתי את הגווייה מהטנק.
- יב. אחרי המעשה הזה חזרתי למ"מ שלי ודיווחתי לו על כל הנעשה, שהוא גם היה עד ראייה לו.
- יג. כמשך כל הפעולה הזו לא נראה כל חבר משק או אנשים אחרים בגזרה זו (פרט לכיתתו של יאיר ליפשיץ בעמדות אש).
5. אשמח מאוד שיגלו יומה ויומנו את כל הנוגעים בדבר הנוכחים דלעיל על מנת לברר סופית פרשה זו ולהעמיד את האמת על מקומה.
6. לשתיקתי עד כה כמה סיבות והן:
  - א. עד כה (תאריך הופעת מאמרך) לא נזכר ונכתב באף מקום שמו של מחסל הטנק.
  - ב. זומנתי ב־1950 יחד עם חברי למחלקה לדגניה להבהרת הפרשה, אבל הברור לא התקיים.
  7. מפקד משק דגניה באותה תקופה (ראובן פקר, מפקד מחלקתי, יודע מה שמו).
    - א. דוד צור, מ"כ במחלקתי, גר בחיפה, בקרית אליעזר 8, נהג אשד.
    - ב. ראובן פקר, כנוכח במכתבי דלעיל.
    - ג. מפקד הפלוגה מנחם קנטור, מהנדס בתל־אביב.
    - ד. רחמים מימון, שנפצע בעת הפעולה, גר בחיפה, חנות ירקות ע"י שוק תלפיות.
    - ה. יאיר ליפשיץ - כיום בבורמה.

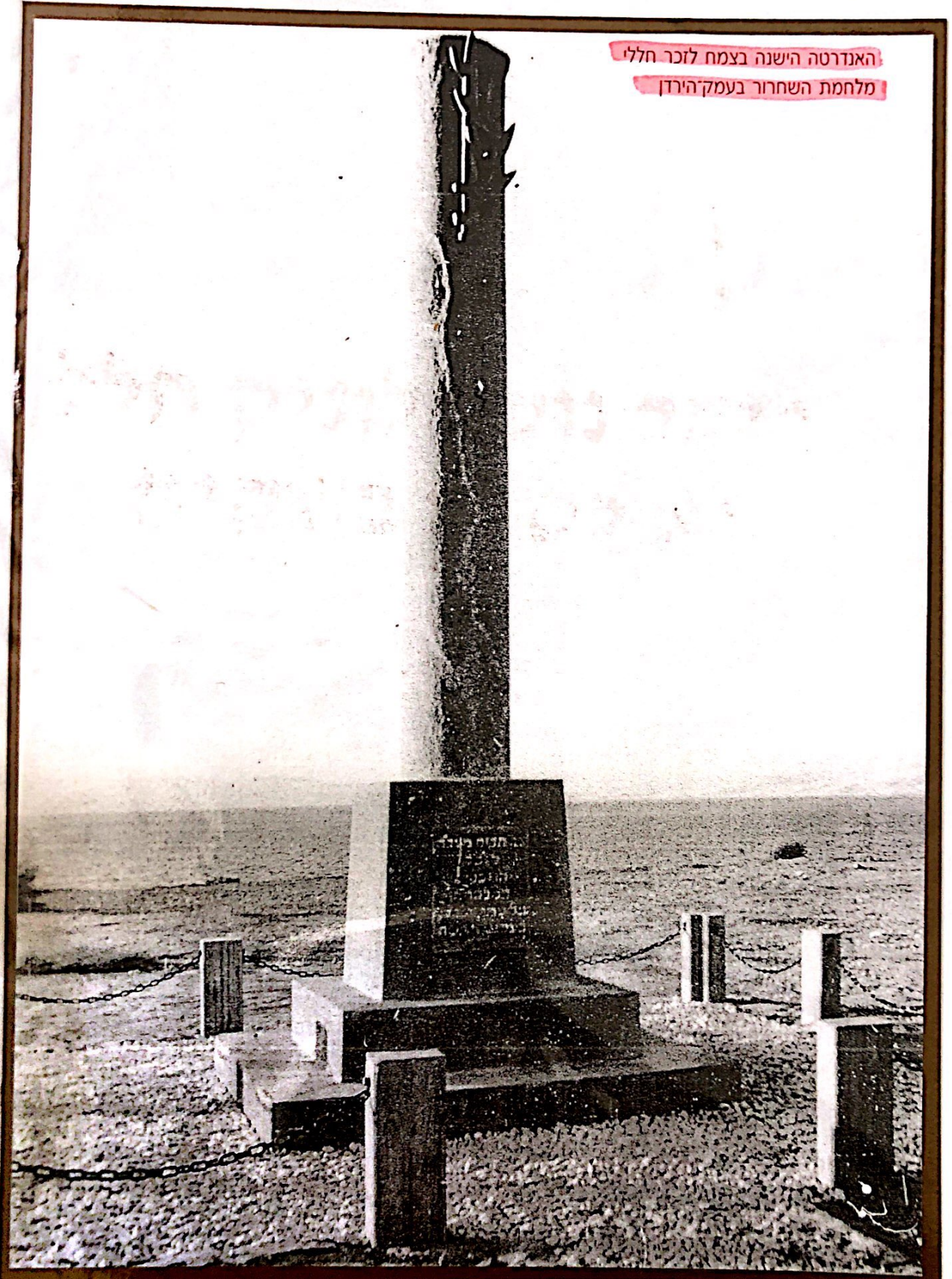
ישראל מרפוזָה
בן צפורה ושמואל

לזכר הלוחמים...

האנדרטה הישנה בצמח לזכר חללי

מלחמת השחרור בעמק הירדן

ת.נ.צ.ב.ה.
ישראל מרכוזה
1913-1948

...אך נבחר את כולם
את יפה הבגדים והתואר
כי רעות שבעות, לעולם
לא תתן את לבן לעבוח.
ארכה אקדשת בדם
את תשובי כנען לברוח.

חיים שירי.

חומר נוסף לתיק חלל
נא לשים בשקית